

**Patrimoine
littéraire**

**Literair
erfgoed**

KRONYK

DER BYZONDERSTE GEBEURTENISSEN

TE BELLE

**EN OMSTREKEN VOORGEVALLEN, IN DE JAREN
1647 A 1673.**

Lodewijk De Baecker

Cercle Andries Steven Kring

Louis DE BAECKER

° Saint-Omer le 16 avril 1814.

+ Paris le 4 février 1896.

Il a été co-fondateur et premier vice-président
du Comité flamand de France.

Lodewyk DE BAECKER

° Sint-Omaars op 16 april 1814.

+ Parijs op 4 februari 1896.

Hij was medeoprichter en eerste vice-president
van het Comité flamand de France.

Texte original : 1860

Numérisation : 2021

Transcription : Gilbert Allemeesch

Numéro 5 de la série "Patrimoine littéraire"

Oorspronkelijke tekst: 1860

Digitalisering: 2021

Transcriptie: Gilbert Allemeesch

Nummer 5 in de reeks 'Literair erfgoed'

Cercle Andries Steven Kring

KRONYK

DER BYZONDERSTE GEBEURTENISSEN

TE BELLE

EN OMSTREKEN VOORGEVALLEN, IN DE JAREN

1647 A 1673.

-

UITGEGEVEN DOOR LODEWYK DE BAECKER.

ROUSBRUGGE - HARINGHE,

Boekdrukkery van D. Allaert - Caron,

1860 .

Aen den Lezer

Neen, Lezer, het is geen kunstwerk hetwelk ik u onder het oog breng, het is eene enkele memorie van gebeurtenissen in vroegere dagen, nagelaten door een toen in leven zynde persoon, wiens naem my onbekend is, maer, ongetwyfeld een inwooner der stad Belle moet zyn geweest, daer zulkdanige plaetsbeschryvingen slechts behoorlyk door inwooners kunnen verrigt worden.

Zoo als de voorrede, die ik hier letterlyk laet volgen, geschreven staet, zoo is het geheele handschrift, voor wat de schryfwyze betreft, zamengesteld. Om dat het met voor zommige lieden omverstaenbare zinsneden opgevuld is, zoo heb ik goed gevonden het stuk een weinig om te werken en hetzelve in de hedendaegsche vlaemsche spelling over te brengen.

Mogt mynen arbeid u aengenaem zyn, het is alles wat ik van uwe welwillendheid verlange.

DE UITGEVER

VOORREDE

Ick meende tot vermaeck, al veele te beschryven
Ick heb terstont ghedacht, ick sal het laten dryven,
Om dat ick hier in vant, somtyds wat swaerycheyt
Dat iemants eere raectt, hun faem en achtbaerhey
Ick soude voor den dach, al veele connen bringhen
Dat in der waerhey was, maer ick moet my bedwingen
Ten sy dat is publyck, in 't openbaer geschiet
Dat schryf ick sonder sorgh en sonder groot verdriet
Isser dan iet gestelt, dat niet en mochte weesen
Peyst dat het botheyt is, 'k en wil niet zyn gepreesen
Maer ick heb myn cronyck tot myn pleisier gemaect
Niet om eenich proffyt, maer dat myn sin vermaect,
Is't datter iemant wil in myn cronyckc leesen
Sy is tot uwen dienst, maer laetse in haer weesen
Neemt vryelick en leest tot u contentement
Ick wil u dienaer syn, en dat tot in der endt.

TOT DEN LESER.

Beminden leeser staet wat stil
En hoort eens wat ick segghen wil
Ick neem de penne in de handt
En schryve naer myn slecht verstandt
Vindt ghy te cort oft wat te lanck
Dat breeck den sin en maect hem manck
Of dat ghy vindt de cyffer daet
Die somtyds niet wel effen staet
'T is altyd in het jaer geschyet
Ontrent die maendt, is het soo niet
Soo dunckt u dat het is mistelt
Het missen veele menschen quelt
Vindt ghy noch wat te cort van bin'
Ten quam niet juist in mynnen sin.

KRONYK

of kort verhael van de byzonderste gebeurtenissen
TE BELLE EN OMSTREKEN,
alsook in de naerst gelegene Koningryken en Provintien,
voorgevallen
IN DE JAREN 1647-1673.

Deze Kronyk begint met de regering van den godvruchtigen Guillelmus Leopoldus, aertsheer-tog van Oostenryk, broeder van keizer Ferdinandus, derden gouverneur der Nederlanden.

1647. - In January heeft zyne hoogheid voorzeid de regering der Nederlanden ontvangen en aenveerd.

In het begin der maend mei heeft zyne hoogheid Leopoldus, na drie weken beleg, Armentiers ingenomen. De franschen, onder het bevel van Marischael de Garsion, poogden dezelve te ontzetten, maer ziende dat het onmogelyk was, trokken zy af tot Steenwerk, alwaer zy omtrent 10 of 12 dagen verbleven. De inwooners van Belle vernamen dit met geene gerustheid en het grootste gedeelte vluchte in de kloosters. De Franschen verlieten Steenwerk en trokken de Nieuwestraet op binnen Belle. In hunnen doortogt, die minstens een dag en een nacht duurde, staken zy door ongeluk of door boosheid den brand in drie huizen, welke waren bewoond, te weten: door Hamers, in de Weststraet; door Math. Le Leu, in de Nieuwestraet; die nog gedeeltelyk gebluscht zyn geworden en door Mathys Stamyns, hetwelke geheel afbrande.

Op den 7 July, is er binnen Napels eenen opstand onder het gemeene volk ontstaen, waervan de belasting op de levensmiddelen de oorzaak was. De generael des opstands was een vischverkooper genaemd Thomas Aniello Damalsi.

In dit jaer is Condé, Laudericy, Dixmude, Lens en Comen door de Spanjaerds genomen geweest.

In hetzelfde jaer weder door de Franschen ingenomen Dixmude, Bassé en Lens.

In dit jaer is Gassion voor Lens doodgeschoten.

In dit jaer woede de peste te Belle en deed veel menschen sterven.

Insgelyks kwam er in Vlaenderen eene deurte onder het graen, vleesch, boter, kaes, eijeren, enz., zoodanig dat in het naestkomende jaer 1648, eene rasiere koorn verkocht wierd, op de markt te Belle aen 34 guldens; een pond boter 22 stuivers; 25 eijeren 30

stuivers; en boonen en erweten alles stond naer evenredigheit hoog in prys. Deze deurte verminderde in de jaren 49 en 50, dan konde men eene rasiere koorn koopen aen 24 à 25 guldens, en alle andere waren bekwamen ook eene zekere prysdaling.

1648. - In Mei is den vrede te Munster, tusschen den koning van Spanjen en de heeren staten van Holland gesloten.

In zelfde maend is Yper door de franschen gewonnen en op nieuw de stad Veurne. In den loop van dit jaer heeft den artshertog Guillielmus Leopoldus, met geweld Kortryk en het kasteel ingenomen alsook Veurne en het kasteel van Steegers.

De landlieden verkochten dit jaer het koren tot 17 st. het spind en alle andere waren in evenredigheit.

De besmettelyke ziekte eindigde te Belle.

1649. - In February is Karel Stuaert den 1ⁿ, koning van Engeland, Ierland en Schotland, openbaer onthalt geworden door zyne onderzaten van dewelke oppergouverneur was Olevier Cromwel, waarvan zommigen naer zynen naem hem hebben genoemd *Olie in 't vier wel Crom*. - Kort daarna wierd zyn zoon gekozen binnen 's Gravenaeghe in Holland.

In Mei, werd onder bevel van Markies Defonderade de stad Yper door de franschen ingenomen, naer vier weken belegering.

In dezen tyd waren de Loreinen te Belle.

De eigenaren verlangden naer hun vertrek daer zy gedurig voor dezelve moesten betalen. De Loreinen gaven zich over aen verschillige buitenspoorigheden, onder andere wierd er een om het leven gebragt voor zyne misdaed.

De Spanjaerden veroverden St. Venans.

De franschen belegerden Cameryk, maer moesten het zelve door tegenweer van den artshertog opgeven.

In dit jaer zyn van Belle naer Romen vertrokken, ten einde het jubeleum van het toekomende jaer 1650 te verdienen, Guillielmus Villers, Jacobus Mullaert, broeder San Baqueroot, San Batp. Woussen; dezen zyn allen terug gekomen, uitgezonderd Guillielmus Villers, die in het naer huis komen overleden is; bid voor de ziele, zegt den schryver.

De Kapucinnestraet te Belle, werd in steenen gelegd.

Op den 28 October kwam het garnizoen van Joannus Delponti, in Belle, hetwelk bestond in een regiment Italiaenen en een regiment Duitschen en eenige ruitery, dewelke allen by de burgeren geherbergd waren tot hunnen grooten last, ja, zelfs moesten vele burgeren al hun vermogen er aen opofferen.

Er wierd in het leen beneden de Meterstraet aen eenen boom eenen soldaet van het Duitse regiment opgehangen omdat hy, zyne kompagnie ontlopen had. -. Bid voor de ziel, zegt wederom den schryver.

1650. - Op den 1ⁿ Mei, waren te Belle wel 50 meijen geplaetst door het garnizoen, en met den dagraed schoot ieder man drie schoten en deden allerhande vreugdebedryven. Onder ander was er een mei geplant voor de deur van Joannes Delponti die geschaeft met zeep vet gemaakt was, en boven op den mei was een hoed geplaatst voor die hem konde afhalen. Vele soldaten en burgeren klommen er op, en den hoed wierd ten langen lesten afgehaeld door Pieter Desouter, schaliedekker van stiel.

In de maend Juny is de fransche stad Chatelet, aen zyne hoogheid Leopoldus by overeenkomst overgegeven, ook veroverde hy Chapelle, Moncoreul, Maerle, Rethel, Aubentun en nog eenige andere kasteelen, zoodanig dat zyne H. meester van het slagveld bleef en daerby ook Houson veroverde.

1651. - Het regement van Don Ferdinandis De Solis en eenige duitse ruitery die men noemde Wittenbergen, lagen alsdan te Belle. Dezen laetsten waren brooddronken, ik zou beter

zeggen bierdrongen, zegt de schryver, menigmael waren zy in twisten met de Spangaers, zoodanig dat er meer dan eens een van hen doorsteken werd.

Op het einde van Augusty is er een groot onweder, vergezeld van blixem en donder in de omstreken van Belle ontstaen. De regen viel zoo overvloedig dat de straten rivieren schenen. Het onweder was nog geweldiger langst den kant der Leye en de naeld der toren van Steenwerk was door den wind afgesmeten.

In September, neemt zyne hoogheid voorzeid, met overeenkomst de stad Veurne in en veroverd ook Bergen St-Winox, alsook in October de stad Luik.

1652. - Op het einde van February was er in Vlaendren eene groote geldkrisis; door eene algemeene afkondiging werd eenen promissie dukaet aen byna 4 1/2 guldens en eenen schelling aen 9 stuivers gesteld en het ander geld al navolgens.

In Mei is de stad Grevelinge belegerd en ingenomen geweest door den spaenschen gouverneur Leopoldus, en in de maend September Duinkerke door den zelve.

1653. - Op het laetste van April kwamen er tachtig ruiters by de kapelle van den H. Antonius te Belle, volgens zeggen Condeën omdat dan den prins van Condé naer de Spanjaerden overgelopen was. De voorzeide ruiters vragden aen den magistraet van Belle onbehoorlyke zaken hetwelk hen geweigerd werd. Er wierd dien ten gevolge, op orde der heeren stedehouders uitgeroepen, dat zoodra den trommel zou slaen, de burgery met het geweer ter markt moeste komen, en wanneer de klok aen het luiden ging zy vuer geven moesten. Zoo geschiede het: de burgery kwam met de wapens ter markt, de ruiters kwamen ook in slagorde ter plaets, dan heeft men de hoeken der markt met wagens afgestopt; de soldaten ziende wat lot hen te wachten stond vreesden en vertrokken eer het te laet was.

Alsdan lag er ook te Belle een regiment spanjaerden die poogden met de burgery over een te komen.

Den 16 Juny, daegs naer den ommegang van Belle, vergaderden de fransche garnizoenen van Atrecht, Bethune en Bassé om de stad te komen branden; ziet hier hoe de zaak afliep: Het regiment Spanjaerden alsdan te Belle in garnizoen, waren beducht voor den vyand, zoo plaetsten zy hen in slagorde op de markt, niet om de franschen te bevechten, maer om te vlugten, de burgery hen willende beproeven wegens dit gedacht, liep met een vyftigtal mannen van trommels en trompetten vergezeld, roepende: *de franschen komen! de franschen komen!* de Weststraet in; de spanjaers namen op dit geroep de vlugt langst de Ooststraet naer Armentiers. Het gerucht der burgers was zoo groot, dat de franschen niet durfden naderen en de voorwacht by den kleinen molen aen den westhoek stil bleef, terwyl het leger by de Clapbank lag. De burgery had zich nogthans bedrogen, daer zy niet wist dat den vyand zoo naby was. Alsdan hebben zy niet te min met vast besluit op de franschen geschoten en achteruit doen deinzen tot by hun leger, dewelke naer raedbeslis weder te samen vertrokken zyn van daer zy gekomen waren. Zoodanig was hunne vrees gegrond dat de bevelhebber een bespieder deed hangen om dat hy hem kwam zeggen dat slechts een vyftigtal mannen dit gerucht in Belle maekten en dat het regiment spanjaerden gevlugt was. Daer was er een getraft omdat hy de waerheid zegde.

Omtrent hetzelfde tydstip van den ommegang te Belle, had er tusschen de Engelschen en Hollanders een bloedig gevecht ter zee plaets, waerby deze laetste de nederlaeg kregen.

VIERDE BRAND VAN BELLE. - Op den 8 Augusty kwamen de franschen met omtrent duizend man, onder het geleide van duc Delbuf en hebben Belle, in vlaenderen, in brand gestoken. Naby de 450 huizen werden in asch geleid waeronder het klooster der Zwarte zusters.

De straten die afbrandden zyn deze: de Meulestraet, de Zuidstraet, de Meterstraet, de Weststraet, de Paterstraet uitgezonderd het klooster der Jesuiten, de Kerkhofstraet, de Markt uitgezonderd vyf huizen, waarvan het stadhuis en het huis daer aen palende dat op

de Royaert uitkomt, dit van M^{ster} Jan Baert, gelegen nevens de Valke, en drie huizen op de Fruitmarkt: het hoekhuis en het huis van Mr. en Mevr. Pieter Bieswal en het gene van zuiden daer nevens gelegen. Voort de St-Jacobstraet, behalve het hoekhuis van Mr. Jacobus Baert, gelegen van zuiden de voornoemde straet; de Kapucynestraet, uitgenomen het klooster der kapucynen en het huis van M^{ster} Gillis Volle; de Nieuwstraet, meer dan twee derden van de huizen waarvan het einde overbleef, doch de oostkant was afgebrand tot aen den Watervlas, de handboogschottery is gebleven.

De onbeschadigd gebleven straten zyn: de Vulderystraet met het Grauwzuster-klooster, de Koolstraet; de Vivelantstraet met de parochiekerk.

Ik laet hier ook letterlyk volgen hetgeen ik in de Kronyke van Vlaenderen gelezen heb over de eerste, tweede en derde mael dat de stad Belle afgebrand is geworden.

EERSTE BRAND TE BELLE. - 1436. - *Van den 28 Juny tot den 8 Augusty.*

"Hoe een groote vloote van schepen vol volx van oorloghe uyt Engelant quamen in Vlaenderen.

Binnen desen tyt dat die van Brugge voor Brugge lagen quam een groote vloote van engelsche schepen wel 340. al uitgeleesen volck van oorloghe daer af dat overste waeren den hertogh van Clochester ende den hertoghe van Jorck en daer waeren noch wel 16. princen met haerlieden ende sy waeren wel 241. duysent mannen sterck ende sy deelden haerlieden in drie partyen de sommige verwaerden Calis ende het lant van Guyse, den hertoghe van Jorck was wel 12000. mannen sterck ende voer te Burburgh, ende van daer te Duynkercke, te quaet Iperen te Bambecke, te Haeringe ende alsoo voort tot Paperynghe ende alomme het volck roovende ende dootslaende ende alle kercken ende huysen in brant stekende ende in Paperynghe hielt den hertogh Clochester syn hof ende eene groote feeste, ende eenen ballinck van Paperynghe die lange soudenier hadde geweest in 't lant van Guyse die slouch hy rudder ende gaf hem landen en erven in 't lant van Guyse ende oock in Engelant ende als sy Paperynghe te niet gedaen hadden soo trocken sy naer Belle ende in de prochien daer ontrent ende sy hadden veele leetslieden, ballingen ende fugytiven van Vlaenderen die haerlieden de weeghen wysden ende vroughden waer de rykste ende pryncipelste lieden woonden van die quaertieren, ende die engelsche creghen uut Paperynghe ende de prochien daer ontrent wel 1200. wagens die sy gelaeden hadden met laken ende oock andere goeden.

Ende van Paperynghe quamen sy naer Belle ende beroofden 't ganselyck ende staken daer naer de stede in brande ende beroofden oock alle andere prochien daer ontrent ende trocken van daer met haeren roof tot Arcken by Ste Omaers ende zy staken het vier alomme daer sy passeerden; de Casselaers dit vernemende waren versaemt wel 5000. mannen ende meenden de Engelschen te wederstaen ende haren roof af te nemen, maer heer Colaert van den Clytte die verboodt haer lieder, ende soo trocken de engelsche te Calis waert ende sy leyden met haer te Calis wel 500. kynderen, die sy al gevanghen hielden, dit gebeurde al van den 28° junij tot den 8^{en} ougst 1436."

TWEEDE BRAND TE BELLE. - 1478. - 19 Mei.

"Den coninck van Vranckerycke ende den hertogh Maximilaen stelden, malkanderen dach ende velt om te vechten macht tegen macht, den hertogh trock te velde als eenen prynce met eeren, maer als den coninck dat sach hy liet den hertogh onbevochten ende by vertrock al eene andere cant, als Steenvoorde, Mergem ende die fransoysen quamen te peerde in Belle gereden ende vingen wel, 600. mannen sonder die sy doot sloughen, ende verbranden Belle al af uut geweert de groote kercke ende het clooster van Ste Antheunus, en dit was op eenen dysendach den 19. mey 1478. ende trocken alsoo naer Paperynghe stichtende, rovende ende brandende."

DERDE BRAND TE BELLE. - 1582. - Augusty.

"In 't jaer 1582 is de stede van Belle in brant gesteken, soo men seght, van de spaenschen die tot Cassel laghen, te weten marquis de Roubaey, men can de oorsake niet wel weten weerom dat dit is geschiet, dit gebeurde op den eersten sondach van ougst in het jaer voors soo men seght."

Drie of vier dagen naer den vierden brand der stad Belle, heeft Mr. Pieter Duchasten, een huis beginnen te bouwen op de oude Koemarkt, met heete bryken, dit was het eerste huis na den brand en in dit jaer zyn er nog in de twintig opgetimmerd geweest.

Na den brand verkregen de eerw. Paters capucinen, op hunne vraeg, van het magistraet der stede eene nieuwe straet die van de markt naer hun klooster zich uitstreckte.

In deze straet begonnen eerst drie of vier walen te timmeren; men hoorde er anders niet dan waelsch spreken en daerom noemden de gekken het de Allewestraet dewelke op heden nog zoo genoemd wordt.

Ten gevolge van dezen brand was het volk razend en verbitterd: er was een franschman achtergebleven, zy deden hem zyne biecht spreken en schoten hem dood. Anderen luiden de klok die men gewoonlyk luid by het veranderen der gemeente overheden. Zommigen liepen daer naer toe en anderen liepen op de vlugt denkende dat den vyand weder daer was. Men liet zich ook uit in razerny op de heeren van het magistraet en men scholde hen uit voor luizevangers, nachtwachters, bedelaers, en zoo voorts.

Den winter van dit jaer was een zachte winter, het vros zoo weinig dat het ys moeijelyk eene kraei had kunnen dragen. Dit was voordeelig voor de lieden van Belle die zich nog door den brand zonder woonst bevonden.

1654. - In het begin van dit jaer zyn er tien kerkelyke feestdagen afgesteld, te weten: St. Pauwelus Bekeeringe, St. Pieterstoel, St. Marcus. evangelist, Maria Visitatie, Ste Maria Magdalena, St. Lucas Evangelist, St. Leonardus, St. Maerten, Ste Catharina en St. Nicolaes.

Op het einde van april is de stad Grevelinge, by ongeluk, door buskruid in de lucht gesprongen.

In augusty is de koningin van Zweden, met mansklederen aengedaen, te peerde in Antwerpen gekomen.

Den 22 october hebben de franschen de gemeente Caester geplunderd en omtrent twintig huizen in brand gestoken.

In dit jaer zyn te Belle wel honderd huizen gebouwd geweest.

1655. - Den 7 january is Z. H. paus Innocentius den X overleden.

Den 7 april is Alexander den VII paus gekozen.

In july hebben de franschen Landerey, Condé en St. Gelein ingenomen.

1656. - Op den 8 mei heeft Z. Keizerlyke H. Leopoldus deze Nederlanden verlaten en weinig tyd daarna is in zyne plaets alhier gekomen Z. Koninglyke H. Don Juan van Oostenryk.

Den 11 Juny, op H. Sacramentdag, hebben de Franschen Valencyn belegerd.

Den 16 juny, op H. Sacrament van Mirakel dag, heeft Don Juan met het spaensche leger Valencyn ontzet en grooten buit gemaekt.

In augusty heeft Don Juan de stad Condé belegerd en ingenomen.

Den 19 october hebben de franschen Cassel geplunderd en 16 of 17 huizen in brand gestoken.

1657. - In maerte heeft Don Juan St.-Gelein ingenomen.

Den 2 april is Z. R. K. M. Ferdinandus III overleden. *Requiescat in pace!*

In mei hebben de franschen Cameryk belegerd en ingenomen, maer den prins van Condé heeft hun afgeslagen.

Den 16 augusty kwamen de franschen van Mommedy die zy ingenomen hadden, stillekens af naer Belle, langst de Nieuwestraet, 150 man ruitery bedeeden hun in de Koe- en Kapucynestraet, en toonden zich zeer vriendelyk jegens de burgery, maer het volk nogthans verschrikt, vlugtte in de kloosters. By het spreekhuis der paters-kapucynen werden er vele menschen en kinderen omvergelopen en betrappeld, waeronder het kind van Pieter Bernaert dood bleef. De fransche ruiters de vrees van het volk ziende, riefen dat hen het leger kwam plunderen, zy maekten pakken van veel goed en juweelen en menig man ontkleeden zy tot op het hemd. Alsdan begonnen zy schieten, waerdoor er veel volk gekwetst wierd, Mahieu De Houck was geschoten dat hy des zondags stierf. God ! verleend de ziel de eeuwige rust!

Den 9 september hebben de franschen andermael de stad Belle geplunderd. Eerst kwamen zy in slagorde op de groote markt. Een deel hebben hun begeven naer het kerkhof waer het vol beesten was en de andere naer de kloosters en kerken; hebben er veel kisten en koffers opengebroken en gerooft al wat zy vonden.

Iets moet ik hier vertellen: Er was in den kapucynenhof eenen zekeren Antone Hersein, die Aman van Belle was, gekleed *à la mode france*, de franschen dachten dat het eenen van hun volk was, en zeiden "Mynheer maekt uwen buit." Hy antwoorde daerop: "Mynheer ik ben van uw volk niet." Waerop zy hem dadelyk alles afstroopten wat bij aen hadt, en lieten hem dan loopen.

Een ander, in tegendeel, genaemd François Boone, smet van stiel, had in den hof der kapucynen zyn ooms koeijen by de koord en een snaphaen in de hand, liep alzo den hof op en neder, niet dan fransche vloeken uitende: Hierdoor dachten de franschen dat het een van hunne soldaten was, en alzo behield Boone zyn ooms koeijen.

In deze beroerte werd een landman dood geschoten boven op het lommerhuizeken dat staet in het midden van den kapucynenhof. Er werden wel 30 franschen gedood, op een klein getal allen in de stad.

1658. - In january, omtrent Driekoningendag, heeft het begonnen winter maken, zoo geweldig dat veel reizigers omkwamen. De kouwde duurde tot half in april.

Den 8 of 9 january is het Iersche garnizoen te Belle ingekomen. Hun overste was genaemd Kaskaert. Deze soldaten waren allen gelogeed by de burgery, en dit garnizoen was zoo sterk dat het schamel volk, die daguer gingen werken, met 8 of 10 soldaten overlast waren. Het was onverdragelyk; sommigen moesten hunne huizen verlaten om de soldaten plaets te geven, welke de huizen aftrokken om vuer te maken. Eindelyk omtrent Juny verlieten zy Belle.

Den 8 maert heeft den luitenant Van Hesdyn de stad overgeleverd aen den prince van Condé.

Omtrent den 13 mei, dachten de franschen met de Engelschen Oostende te verroven, maer het mislukte.

Kort daerna namen de Franschen Bergen St. Winox, Veurne, Dixmude, Grevelinghe, Meenen en Audenaerde in.

Den 12 September was Yperen van de Franschen belegerd. Op dezen zelven dag sprong het buschkruidmagazyn, achter het stadhuis gelegen. Hierby werden twee menschen, een man en een vrouw benevens eene koei, gedood, en veelen waren er gekwetst. Van het klooster der PP. Augustinnen tot dit der Predikheeren waren al de glasruiten en daken der huizen beschadigd.

Den 24, zelfde maend, wierd de stad overgegeven aen den marichal vicomte De Tureyn.

In dit jaer en het jaer te vooren heeft men te Belle begonnen toveressen ophalen en te geregigen. Dit gedeurde tot het jaer 1660. *Ick en wil hier van niet particulierlyck spreken om redenswille*, zegt den schryver.

Tusschen den 17 en 18 september, des nachts om 11 ure, is te Belle het kapucynen klooster met deszelfs kerke, ten eenenmale afgebrand. Slechts het houdstal met het spreekhuis wierden gespaerd.

Dit kouvent bevatte wel de helft van het goed der inwooners der stede, die het aldaer hadden verborgen, en hetwelk meestendeels verbrande. Ook wierd er veel gestolen, want naer dit voorval waren sommigen van arm ryk en anderen van ryk arm geworden.

Op den 1 december canoniseerde men te Roomen den heiligen Thomas à Villa Nova, aertsbisschop van Valencen, in Spanje. Hy was van het order der St. Augustinuseremyten.

In de maend December overkruiste het fransche leger onze streken en roofde veel oorenvee uit de kloosters.

1659. - In maert is uit onze Nederlanden vertrokken don Jean van Oostenryk.

In April hebben de Zweden de sterke stad Coppenhage hoofdstad van Denemarken, belegerd, alwaer den persoon van den koning was besloten. De Hollanders hebben de stad ontzet en den koning verlost.

Den 22 Mei, weird te Belle den wapenstilstand afgekondigd tusschen Spanje en Frankryk.

In dezen zomer, eindelyk, reisden de kooplieden van plaets tot plaets handeling in zaken doende. Dit was hun van het jaer 1645 onmoglyk geweest doordien de kwaeddoeners de wegen onveilig maekten.

1660. - Op 18 Maert, is alhier te Belle, naer dat den oorlog 25 jaren gedeurd hadt, den langgewenschten vrede tusschen Spanje en Frankryk afgekondigt. De blydschap, onder het volk, was zoo groot dat het drie volle dagen feest hielt.

Zoo staet deze feestelykheid door den schryver vermeldt:

“Men heeft op den eersten dach gedaen een solemnele hooghmissie met een solemnele processie om Godt Almachtich te bedanken over dit groot weldaet, daer was tot dien eynde gemaek eenen schoonen teater voor het stadthuys met maniere van een autaer daerop, en als de processie haeren ommeganck gedaen hadde soo quamen de geestelycke overheyte met het alder H^{ste} Sacrament des autaers en hebben dat gedraghen boven op de voornomden stellage en dan heeft gevolcht den hooghbailly met den magistraet der stede en dan volgende die van den ambachte, daer naer die van de prostie. Dese altermael geseten synde, heeft den Pensionaris m^{ter} Jaques Berteloot de publicatie geleesen, het welke van luttel menschen was verstaen. Naer noen hebben de gildebreeders, *Geltsenders*, een actie vertoont, ende in den avont heeft men de vierwercken ontsteken. Ick hadde vergeten te schryven dat Pieter de Soutter schelliedecker van synen stille, was gecloppen by den haene van de groote kerke terwillen de processie passeerde over de merckt, soo schoot den voornoemden Soutter eenige schooten met pistolen en vierroers, soo dat het volck vreesde dat hy vallen soude door het wackelen der naelde van hel geluyt der clocken, daernaer heeft den voornomden Soutter wafers gebacken in het opperste vinsterken by den haen; dit is al geschiet op den eersten dach, op den tweeden ende den derden dach vergaderden de vyf retorycke gilden die elck eenen toelech hadden van den magistraet van Belle.”

Den 13 oogst speelde men te Belle, (Ongetwyfeld was het een rederykersspel, de schryver zegt het niet) om een vergulden bal en nog andere pryzen. Deze van Belle wonnen alles, uitgezonderd de zyden ballen, die deze van Armentiers behielden, als pryzen van verstkomende.

De Bellenaren hebben den bal opgedragen aen O. L. V. van den Roozenkrans in de kerke dezer stad.

1661. - Het was den 9 february dat door bevel van het Engelsch parlement het lichaem van Olivier Cromwel, ontgraven wierdt, door de straten gesleept, in stukken gekapt en het hoofd

op eene staek gesteken, ten voorbeelde van elken wederspannigen schuldig aen het gestorte bloed van den overleden koning Karel Stuaert. Men zegt dat dit den dag is geweest dat zy hunnen koning dooden.

1662. - Den 18 february woede er een zoo geweldig onweder van donder en wind die huizen en boomen verwoeste. In den verloop van vyftig jaer had zoo een groot ongeweerte in onze streken niet gewoed. By Haezebroek, zeg men, was een molenaer die, van zynen molen willende loopen, ontwaerde dat den wind den trap weggerukt hadt. Ten einde raed, beval by zich in den wil der Voorzienigheid. De molen werdt twee stukken lans ver geworpen en den man was ongehinderdt.

De stad Duinkerke wierd in December, voor eene groote somme geld door den koning van Engeland weder aen den koning van Frankryk afgestaen.

1663. - Den 24 junius heeft te Belle eenen Augustinnen pater en doctor in de godheid, gepredikt. Dezen zomer zyn er in onze streken drie watervloeden geweest, voortskomende van den geweldigen regen.

Franciscus Bernimmicourt, burggraef of vicomte de Lathieulois, hoogballu der stad en kasselery van Belle, is den 27 augusty overleden.

1664. - Den 10 april is de stad Belle, overeengekomen met deszelfs ambacht, naer dat zy veele jaren geprocedeerd hadden.

Op 27 april zyn te Gent, vier moorden gepleegt door Adriaen De Joode, gelyk men uit de beschuldigings akt hooren kan, die wy hier laten volgen.

SENTENTIE

tot laste van Adriaen De Joode.

Omme dieswille dat gy Adriaen De Joode Filius Adrianus, oudt ontrent de dryenveertich jaeren (naer dat gy besondere kennesse ende familiariteyt gemaect hadt met d'heer Fransoys Danneels woonende binnen deser stede in de Cromme Waele) u soo verre hebt vergheten, dat gy in de maent van january ten jaere 1653, gedreven door eene onnaturelycke boosheyd, op eenen morghenstondt ten acht uren hebt geweest klyncken t' synen huysse, ende naerdat gy van Janneken Vanden Broucke syne dienst maerte, die u heeft de voordeure geopent, verstaen hadde dat haeren meester van syn bedde noch niet was opgestaen, hebt gy van binnen de deure met eenen jzeren hamer, tot dien eynde by u expreselyck medegebrocht, haer met dry slagen, als oft sy hadde geweest een beeste, gebolt ter aerden, die gy daernaer met u mes de kele hebt afgesteken, ende gesleept op de sale van den huysse, tot onder eene tafel, ende welwetende door uwe familiariteit de gelegenheit vande huysse, syt gy alsdan gegaen boven naer de slaepkamer vande voornoemde Danneels, die noch lach op syn bedde, den welcken met hem eenige discorsen houdende hebt gy d'occasie gehadt van hem met den voorschreven hamer te geven eenen soo velamenten slach op het aensicht, dat hem de tanden wt het hoofd sprongen, die gy daernaer eene soo moordadige steke hebt gegeven met u voorseyde mes door syne borst tot in syn herte, dat by daervan ontwyffelyck, is dadelyck gestorven, ende gy noch blyvende in 't voornomde huys, hebt u getransporteert op eene andere camer, ende met het scherpe van uwen moorthamer open geslegen synne schryfbaene, ende daer uytte mitsgaders wt eenen jseren cofer gestoolen vier ofte vyf ponden grooten vlaemsch, twee silveren pouders, een gouden baegxken versierd met diamanten, eenige cleene gesnoerde peerls, eenige silvere lepels ende een silveren ghewyt watervat ofte silveren mostaert-pot: daarmede dat gy u op den middach naer u huys hebt vertransporteert, ende al het selve daer naer alleenskens op diversche plaetsen verkocht, t'sedert welcken tyt gy u oock hebt vervoordert binnen deser stede op den 14 octobris 1655 ten huysse van den procureur Lieven Van Damme daer gy als clerck schreef, te stelen op zyn contoer eenen lessenaer met

diversche originele pampieren daer inne wesende, ende oock ontrent de vyf hondert guldens gelt, toebehoorende synen neve, daarvan dat gy de voorschreven pampieren hebt verbrant, ende op twee dagen tyts soo veele van 't voorschreven geldt hebt wtgegeven dat gy op den 16 daer naer (over de voorseyde diefte achterhaelt weesende by den voornomden synen neve) gy hem alleenlyck hebt connen restitueren tot ontrent de XX ponden grooten, denwelcken door u smeeken ende bidden beweeght synde, uwe voornomde dieverye heeft versweegen, op hope dat gy soudt commen tot beter leven, in plaetsen van welcken gy noch continuerende in u moordadich, onmenschlyck natureel ende noch souckende eenigh gelt te becommen hebt gy sondagh laetsleden weesende den 27 van de voorleden maendt van april met een duyvels gepremediteert voornemen u geadresseert ten X uren voor middach ten huysse ende persooone van Martinus Vander Brugghe, woonachtich binnen deser stede in de Scheltstraete op den houck van de Brabantstraete hem generende met het vercoopen ende uyt snyden van wolle laken, ende an denwelcken gy hebt wys gemaect dat u t'uwen huysse overcommen was eenen vrient die van intentie was een cleetsel te maken op welck pretext ende omdat hy synen copmanschap soude mogen vercoopen, gy hem hebt verwillicht met u te gaen naer uwe wooninge ende gebracht in u keukentien, alwaer dat gy oock met eenen jseren moorthamer u hebt vervoordert, den voorseyden Vander Brugghe op syn hooft te slaen tot negen wonden dweers door de schotel tot in de hersenen, ende met een mes hem noch te geven tot seven doodelycke quetsueren in den hals borst ofte daer ontrent, dat den selven daarvan dadelick is gestorven, die gy gewentelt leggende in zyn bloet hebt gesleept ende verboorgen in een cleyn kelderken van u huysseken, dat gy vaste hebt toegesloten, ende syn uitgestort bloet opgedweelt, omdat u jonge kinderkes (die gy te vooren geslooten hadt op het solderken van u huysseken) het voornomde moordadich faict niet en souden commen te weten, dat gy nochtans daer naer aen uwe moeder, ten elfde uren 't huys commende, hebt kenbaer gemaect, ende aen haer oock geseyt dat gy van intentie waert te gaen naer het huys van den voornomden Vander Brugghe, die gy ook hebt belast (niet tegenstaende haer weenende aen de vernomde moort) dat sy des avonts ten huysse van den voorschreven Vander Brugghe u soude commen vinden, ende op dat sy precyselyck weten sout wanneer sy cloppen soude, dat zy op de deure soude geven vier cloppen, welke uwe moeder gy alsdan naer 't geven van u oorder t' uwen huysse hebt gelaten, ende noch gedreven blyvende door uwen perniciousen wille, hebt gy voorzien wesende van uwen voorschreven moorthamer ende mes, voorts gegaen naer het huys van den voornomden Vander Brugghe, in het welke gy van syne dienstmaerte Christina De Schippere, houdende op haeren arm syn eenich jonck soonken, syt de deure geopent geweest ende van de selve verstaen hebbende dat de huysvrouwe van den voornomden Vander Brugghe was gegaen naer de kercke van de eerw. paters der societeyt Jesu ende alleene soude wederkeeren, het de voorschreven dienstmaerte met uwen hamer gegeven op haer hooft eenen soo swaeren slagh, door de substantie van de hersenen, dat sy oock ter aerden viel, die gy voorts met u mes hebt gekeelt, immers gegeven eene steke in den hals tot in de maghe, daarvan dat sy dadelyck is commen te overlyden, daermede gy u nog niet verzaet houdende, hebt gy met eene onsprekelycke ende noyt gehoorde onmenschelycke wreetheyt het voorseyde cleen ende onnosel kindeken alleenelyck van de oude van ses maenden onbegrepen, op syn teer hoofdeken oock gebolt, ende als een lammeken met u mes seer coupassieuselyck gekeelt, ende versteken onder het ledecant van synen vader ende moeder, mitsgaders gekeert naer de vermoorde dienstmaerte die gy in den winckel hebt gesleept ende verborgen onder den toogh, ende met eenen dweyl haer wtgestort bloedt opgedweylt, opdat jonckvrouw Limna Bernaert huysvrouwe van den voorschreven Vander Brugghe wederom commende, al het selve niet en soude commen te weten, die gy alsdan tot hare wedercomste in haer voorseyde eygen huys hebt gewacht, ende naer dat sy hadde geklopt, haer de voordeure geopent en de wys gemaect, dat haeren man binnen inde camer haer verwachtte, ende nootsakelyck haer moeste spreken, dewelcke geen achterdincken

hebbende van u boos ende detestabel voornemen, recht naer hare camer ginck, die gy naer het sluytten van de voorschreven voordeure, seer corts op de hielen syt ghevolght, ende haer oock met uwen moordthamer, noch voor het commen in de voornomde camer, op haer hoofd hebt gebolt, ende met u mes met thien moordadige wonden in den hals seer onmenschelyk gekeelt, die gy oock, al oft sy hadde geweest een beeste, liet wentelen in haer bloedt, ende hebt haer berooft van haeren diamantrinck, trouwrinck, peerle brasseletten met de andere juweelen daer mede sy versiert was, langende boven dien uyt haren sack den sleutele van haer geltcasse die gy daermede hebt geopent, ende daer wtte hebt gestoolen acht ofte negen hondert guldens onbegrepen al het welcke gy des avonts (naer dat uwe moeder gecommen ende te vooren u gedaen hadde 't voornomde signael) mede gedregen hebt naer u huys waer mede dat gy des ander daeghs (wesende den maendagh) met een deel van deselve penningen, stoffatie van cleederen 't uwen lichaeme dienende syt gaen coopen, ende voor uw huysshauden in het vleeschhuys eenige schotelen van het alderbeste vleesch, omdat men alsoo op uwen persoon, vande voornomde moorden geen quaet vermoeden en saude kryghen, wesende al het gone voorschreven soo groote, ongehoorde, onnaturelycke ende abominabele faicten, dat men sonder eenich inwendich medelyden de te vermoorde persoonen, bynaest niet overdencken en can hoe dat eenige menschen tot diergelycke wreeden acten hemlieden connen begeven, ende de welcke waarschynelyck de goddelycke majesteit soo hebben beweeght dat de selve u daer naer vervremdende van u verstant u heeft laten commen in alsulck een verblytheit, dat gy (niet iegenstaende gy voorsien waert van alle de voornomde gestolene penninghen) u hebt vergeten uwe bebloede schoens daer mede dat gy in het onnosel gestort bloedt had getreden, te gaen vercoopen aen de vrouwe van eenen schoenlapper voor eenen schellick, daer door eyndelynge de handt van justicie op u geleyt is geworden, ghy gerecommandeert in de vangenisse van de chastelette, ende een deel van de afgenomene juweelen van het lyf van de voorseyde vrouwe in uwen sack bevonden, ende naer visitatie in huys het vermoort lichaem van den voorschreven Martinus Vander Bruggen oock bevonden met eenen emere van syn opgedweelt gestort bloedt, al het welcke niet en is lydelyck in een stadt van rechte, sonder de wtterste straffe tot exempel van alle bloedtgierige moordadige menschen, midts van aldies genoeghsaem gebleken is soo by u eygen confessie als andersins den rechten om genougen.

Schepenen Vander Keure der stede van Gendt ghehoort den verbaelen criminelen heesch ter cause van aldies t'uwen laste by den heere Onderbailliu gemaect ende op alles gelet, recht doende in criminele gebannen vierschaere, condemneren u met uwen yzeren moordhamer ende mes gebonden aen uwen hals van uyt de vangenisse gesleept te worden op een horde tot op de vrydaeghsmaert, ende aldaer op een schavot gebonden te worden op een dweers cruys, omme aldaer u naeckt lichaem tot ses mael met gloyende jseren ryptangen genepen te worden, mytsgaders op 't voorseyde cruys geraybraeckt, ende daer naer u levende lichaem in het vier soo langhe te branden, datter de doot naer volcht, ende hetzelve alsdan gevoert le worden ter plaetse patibulaire ende geleyt op een rat; verclaerende voorts al uwe goederen 't leen erfve, catheyl waer hetzelve gestaen ende gelegen is verbeurt ende geconfisqueert s'heeren profytte, de costen ende misen van justicie altooren ghededuceed.

Aldus geprononchiert ende geexecuteert binnen der stede van Gent den 2 meye 1664.

Dit is de copie wt het gedruckt.

Op den 29 September omtrent 7 ure, is in eenen put ter achterplaets van het huis bewoond door Joufvrouw Anna Swingedau, verdronken Joufvrouw Maria Velle.

Den 25 November, is door de zorgen van Joufvrouw Anna Swingedau, ingerigt de arme meisjesschool. Het eerste kind dat er aangenomen wierd was Anna Van Doorne, en het tweede, op 3 December Anna Van Uxeem.

In December van dit jaer zag men in geheel Vlaenderen door een steertster die opsteeg in den zuidoosten en onderging in den noordwesten.

1665. - In January is er noch eene steertster te zien geweest, deze deed haren loop gelyk de zon in den zomer.

In April zag men insgelyks een steertster in den oosten en stond op om 3 ure 's morgens.

Den 7 Juny en volgende dagen, vertoonde men op de markt te Belle, op een daertoe opgeschik tooneel, de spelen 1.° *Gartia en Emelia*, door de gildebroeders: *Jonck van herten*. 2.° *Rosillion en Rosaniere*, door de gildebroeders: *Jonck van zinne*. 3.° *De H. Dorothea, martelaresse*, door de gilde *Geltsenders*. 4.° *Rosillion en Rosaniere*, door dezelfden. En 5.° *De H. Flavio Domitilla*, door de dochterkens der schoolmeesteresse Puts.

Op den 17 September is overleden Philippus IV koning van Spanjen en heeft voor opvolger gehad Carolus II, zyn zoon.

Van den 26 October af is men te Belle de klokken beginnen luiden zes weken lang, te weten des morgens, des middags en des avonds. Den lykdienst van Philippus den IV wierd er gedaen den 20 November. Er branden in de kerk 100 keersen, 55 aen de tombe en 56 op den autaer en ter zijden van den koor, welken koor in zwart behangen was; den hoogen nederballiu met geheel de wet en verder bedienden alsook die van Belleambacht, waren in den rouw die zy byna een jaer hebben gedragen. Onder dezen lykdienst wierd een sermoen ter zyner eere gepredikt door een priester der societeit Jesu. Het volgende jaerschrift stond onder zyne wapenen op de tombe:

DEFUNCTO PHILIPPO REGI IESU MISERERE.

1666. - Den 24 February werd te Brussel Carolus II, koning van Spanje enz. gekroont als hertog van Brabant.

Den 7 Maert is in de gilde gezeid: *Jonck van herten*, het lot van keizer gevallen op Mathys De Roy; men maekte er het volgende versjen op:

*Roy is coninck gebooren
en hy zal keyzer sterven,
hierom bidt Godt alvooren
om 't hemels ryck te erven.*

Den 2 Mei werd te Gent den eed afgelegd door al de grootste heeren van Vlaenderen aen Carolus den II koning van Spanjen enz. ter gelegenheid zyner inhuldiging als grave van Vlaenderen. Hetwelk zeer luisterlyk geschiede met strooijingen van goud en zilver en des avonds met schoone verlichtingen.

Den 27 Juny hebben de *Geltsenders* het spel vertoond van *Assuerus Mardocheus en Esther*.

Den 30 Juny vertoonden de *Jonck van herten*, het spel van *Henricus VIII*, koning van Engeland en *Thomas Morus*.

Den 5 July is te Antwerpen het eerste geld geslagen van Carolus den II.

Den 12 September is te Londen een brand ontstaen in de Podhingoirestreet, die deurde tot den 16 daerop volgende. Er verbranden 90 straten of wel twintig duizend huizen, die omtrent drie engelsche millen uitgestrektheid hadden.

In dit jaer was er in de gemeente Vleteren een Pastor die in den tyd van negen jaren niet hadt gesproken, dan heeft hy eenige woorden gezegd en daarna niets meer. Den waerom is niet gekent.

In dezen jare maekten de Spanjaerden eene nieuwe stad heden genaemd Caerel le roy, naer den naem des konings, die te voren maer een dorp was Charnoy genoemt, die de franschen spottende Caerel à moy genaemd hebben en deselfde veroverden in 1667.

1667. - Den 16 Maert blies eenen noord-oosten wind en maekte het den 17 en 18 zoo kouwd dat op 24 uren de Leye toe vervroozen was. Dit gedeurde tot den 25 en in de laetste dagen viel er een overvloed van sneeuw.
- Een brief door Doctor Soy uit Duinkerke naer Belle geschreven maekte op 5 Mei alhier eene groote beroerte, daer hy medebragt dat den koning van Frankryk op Vlaenderen dreigde te vallen. De ongerustigheid deed het volk in menigte naer Yper vluchten; moeijelyk waren er genoegzame wagens te bekomen, want op eenen dag werden er 130 wagens geladen met allerlei meubelen en menagie geteld, en dit duurde zoo verschillende dagen. Anderen vluchten tot Armentiers.
- Het duurde echter niet lang, want een bevel uil het spaensch hof deed de Stad Armentiers openen en de vesten vullen. Waeruit aldaer nog een grooter vluchten plaets nam, dan te Belle.
- In den morgend van den 24 kwamen 800 franschen binnen Armentiers; stil aen trokken zy de markt over tot het huis van den gouverneur; de schildwacht aldaer staende riep hun verscheide malen toe, maer geene antwoord bekomende gaf hy veur en trof een kapitein dat hy van zyn peerd viel. De franschen namen alsdan den gouverneur gevangen en begonden weder de stad te versterken; zy hebben de zelve den 27 der zelfde maend verlaten. Korts daernaer gaf den koning van Frankryk een ander bevel om Armentiers weder plat te leggen.
- Den 22 Mei is Z. H. Alexander den VII, van geboorte Fabio Chigi, paus gekozen den 7 april 1655, overleden. Welken voor opvolger heeft gehadt Clemens den IX.
- Op 5 Juny hebben de franschen Bergen-St.-Winoux, na drie dagen beleg, ingenomen met verlies van 800 man. Binnen was het verlies slechts 7 of 8 man. Dit geschiede onder het beleid van marechal Dumont of d'Aumont.
- Denzelven marechal nam op 12 derzelfde maend de stad Veurne in.
- Op 24 Juny werd Doornyk door de franschen belegerd en ingenomen. Op 1 July namen zy Douay in; op 16 daer op volgende Kortryk met deszelfs citadel. Op 1 Augusty Aude-naerde en belegerden Dendermonde, maer moesten het opgeven ter oorzaak van het water. Op den 10ⁿ dag van Oogst namen zy Ryssel in en op 13 September Aelst, welke stad zy geheel slechten.
- In de maend Juny begonnen de spanjaerden de vestingen van Dixmude af te breken, maer voleinden niet.
- Op 14 Augusty werd door de franschen de stad en casselerie van Belle verzocht eene belasting te betalen bedragende hondert veertig duizend guldens.
1668. - In het begin van dit jaer namen de franschen de Knocke in en hebben dezelve vernietigd. Ten zelfden tyde nam een tachtigtal spanjaerden, onder het geleide van genaemden Monpetyt, drie honderd franschen gevangen of verspreiden deze in het bosch van Niepen by het kasteel ten Walle.
- In February namen de franschen het kasteel van Wynnendaele in en deden groote schade in Vlaenderen en Brabant.
- Den 2 April moesten de staden kasselery van Belle, op bevel der franschen, 450 werklieden naer Armentiers zenden ten einde die stad te helpen slechten.
- In dezelve maend bragten de franschen veel schade toe in het bosch van Niepen door het vellen van talryke eike boomen en ander hout.
- Op 1 Mei kwamen de franschen te Waesten en vraegden ten laste der kasselery van Belle 50,000 guldens; by overeenkomst heeft de kasselery aen marichal Crequi betaeld 11,000 guldens 50 pistolen en 100 patacons.
- Den 2 Mei is den vrede gesloten tusschen Spanje en Frankryk.
- Op 10 Mei viel er overvloedig sneeuw en hagel, zoodanig, waer het blyven liggen, dat het wel een voet dik ware geweest.

Den 4 Juny vluchte men by menigte uit Belle, omtrent dry duizend franschen moesten logeren by de borgers zegde men, maer zy deden slechts eenen doortogt.

Op den 30 October heeft men te Steenwerck drie klokken gegoten.

In November woede de peste te Armentiers, waerdoor er vele menschen stierven.

Omtrent den 26 der zelve maend is de peste in de gemeente Steenwerck ontsteken en den 29 daer op volgende ter Ketelstrate op den weg naer Meteren, en verder zyne woede niet meer voortgezet.

1669. - Op 29 april zyn te Roomen Heilig verklaert door paus Clemens IX, Petrus De Alcantara, van het St. Franciscus order en Maria Magdalena, van het order der Carmelitten.

Den 8 july is de brouwery van Mahieu Povillion, bewoond door Pieter Fhaheel, te Belle, afgebrandt.

Op 24 july deelde in zelve stede zijne hoogw. den bisschop van Yper, Martinus Prats, het H. Vormsel uit en wyde eenen diaken en subdiaken. Den 28 is hy vertrokken naer Meteren, en heeft aldaer ook een priester gewyd. Op de volgende dagen bezochte hy ten zelfden einde alle de parochien der kasselery en overal processiewyse ingehaald door priesters en paters.

In de maend september is men te Yper beginnen bouwen aen de citadel.

In den loop van dezen zomer is het zoo droog geweest dat de brouwers van Belle het water aen drie stuivers de ton moesten koopen. Er werd aen de brouwers verboden water uit den kerkedyk of andere te halen, uit vrees wanneer er brand in stad mogt komen, men geen water zoude gehadt hebben om te blusschen. Als het reeds zoo was, in langen tyd viel er nog geen water, de landslieden moesten zoms eene halve uer ver water halen om hunne beesten drinken te geven.

Omstreeks de maend october is er te Gent een bakker geweest die zyne huysvrouw de keel afsneed, denwelken vluchtende was te Luik. Men bragt den plichtigen terug naer Gent en is voor het geregt gekomen, zoo men uit de volgende letterlyk overgeschreven *sententie* zult hooren:

SENTENTIE

gegeven binnen de stede van Gent.

Ommadieswille dat ghy Jan Lancksweert filius Jooris. backer van stille, gebooren binnen dese stede, out ontrent XXXXII jaeren, u soo verre hebt vergheten, van op den thienden van de voorleede maent van october 1669 's morgens naer den vyf uren, te agresseeren ende aenreesen in de keucken van uwen huysse Guellemintken De Neque uwe wettighe getraude huysvrauwe, die het dan seven maenden van u bevrucht was van kinde, en de selve met eenen mutsaert stock te geven dry, ofte vier soo vehemente slagen op haer hoofd, dat sy daervan, overgoten van den bloede, op den vloer is nedergesoncken alwaer naer dat de selve ghegeven hadde eenen grooten vervaerlycken schreeu, hebt gy continueerende in u boos faict u vervoordert met een brootmes, de voorseyde uwe wettighe bevruchte huysvrauwe de kele af te snyden, berovende by dien middel deselve uwe huysvrauwe, met haere vrucht, niet alleenelycke van haerlieder leven, maer namentlyck u on-gebooren kindt van het heylich sacrament des doopsels: waernaer gy hoorende dat twee uwe oudste kinderen, slaepende op den solder ofte camer, boven den voornoemden keucken ontwekkende uyt haeren slaep, door den voorzeyden gegeven schreeu, van haerlyeder moeder, dadelyck gaven een teghen schreeu, en boven dien pooghden de trappen van den stegher af te commen, om te sien waeromme deselve haerlieder moeder soo compasielyck hadde geschreeut, hebt gy in alderhaesten de voornomde uwe twee kinderen op den stegher tegen ghegaen, hunlieden belasten dadelyck wederomme te gaen slaepen op haerlieder bedden, aen die oock wys makende dat haerlieder moeder uyt den huysse was gelooopen, die alsdan obeierende u ghebodt, keerden naer haerlieder bedden ofte camer, en aldaer noch wel bleven bet dan een ure, gedurende welcke gy beneden zyt gekeert in

uwe keuckene, en hoorende dat uw jonckste kindt, out ontrent vier jaeren, dat aldaer lagh in een wieghe, u seyde dat syne moeder op de vloer seer was bloedende, hebt gy het selve kindt opghenomen ende, volgens uwe confessie, ghedreghen by de andere kinderen op den solder, ende alsdan wederom neder ghedaelt in de voorseide keucken, daer gy het doode lighaem van uwe voornoemde huysvrauwe, hebt met het hooft ende schauderen gesteken in eenen sack en geleydt op een lanck bert, daer mede gy 't selve liet afsincken lancxst eenen anderen trap, tot in uwen voorkelder, die gy daernaer hebt gesleept lancxst der aerden in den achterkelder, tot ontrent uwen backers oven, en haer ontkleet van hare bebloede rokken ende lyveken, welcke cleederen gy alsdan hebt gesteken in den voornoemden oven, daer gy deselve eenigen tyt daernaer hebt tot asschen verbrant, en anderwerf de voornomde uwe doode huysvrauwe met het hooft ende haere armen gesteken in den voornoemden sack, latende de reste van haer lichaem teenemael naeck, dat gy niet min hebt bedeckt met acht ofte negen mutsaerts, ende alsdan anderwerf gecommen in uwen keuckene, in de welcke gy met eenen dweyl hebt opgenomen van den vloer haer gestort bloedt dat gy daernaer met eenen aeckere (a) ten deele hebt uitgegoten in een secreet, ende oock een deel van 't selve, verborgen in een kuypken in den voorseyden kelder, waernaer gy uwen winckel openende, hebt op den selven morgen-stont, naer het perpetreren van 't voornomde quaet faict, in denselven oven (daer by verborghen lagh het voornomde doot lichaem) noch ghebacken wittebroot en koucken, ende in den welken dat hy noch daeghs daernaer, wesende den 11 octobere, oock hebt diversche andere terwe brooden gebacken, omme waerschynelyck uwe gebeuren ende eenige uwe bloet-vrienden te weeren de suspicie die sy van u hadden, dat gy uwe voornomde bevruchte huysvrauwe van haer leven had berooft, aen dewelcke gy oock ghepooght hebt wys te maken, als dat de selve op den voornomden 10 octobris 's morgens met den dageraet, met grammen moet al kyvende, uyt u huys was wegh ghelooopen, zonder te weten waer dat die bevaeren was, ende welck faict gy by dien middele soo lange hebt ghepooght te bedecken, tot dat eenige van uwe bloet-vrienden, op den voornomden 11 october wesende in u huys 's avonts naer het sluyten van de stadspoorten, u kenbaer maecken, dat men op diversche plaetsen van u seyde, dat gy u huysvrauwe hadt aflyvigh gemaect, ende dat haer lichaem nog verborgen lagh in u huys, u bovendien raedende dat gy in alderhaesten van den selven avont noch uytte stad sout vluchten, tot welcken eynde eenen uwen bloet-vrient, presenteerde u te geleyden, met wien gy eyndelinge naer den thien uren van den nacht, al de Dampoorte met een bootken, by eenige spaensche soldaten overghezedt, ofte gevaeren syt, over het water van de vesten, ende alsdan metten selven uwen vrient gegaen tot in de herberghe het Gouden Cruyse daer gy hebt becommen een peert, en met assistentie van de weert die oock te peerde sadt in den voornomden nacht gereden tot binnen de prochie van Lokeren in eene herberghe by Eertbrugge, daer den selven weert u heeft verlaten, ende van waer dat gy vergheselschap syt van eenen anderen man te voet, voorts gereden tot binnen de stad Antwerpen alwaer gy op den 12 october 's morgens vroegh syt ghearriveert ende van daer voorts gevluicht tot binnen de stad van Luck meynende aldaer van u voornomde boos faict teenemael vry te weesen, in welcke stad gy door onse requisitie beschryvinghe, ondersouckinge, ende andere onse devoiren, by ordre van den heere oppermeyere van dezelve stad, by nachte gehaelt syt van u bedde ende gestelt in de ghevangenisse van de voornomde stad, daer gy soo lange gedeteneert syt geweest, tot dat den heere onderbailliu deser stede, benevens eenen onsen confrere in wette, by onsen laste in alderhaesten hun hebben getransporteert binnen de voornomde stad Luck, ende aldaer in faveur van justitie versocht overlevinghe van uwen persoon omme over u alhier regt te doen naer behooren, en alwaer dat gy pedeligo aen de voorseide onse gecommiteerde overgelevert syt geworden, de welcke daernaer in alderversekerthede u hebben doen brengen naer de stad van Gendt, in de welcke dat gy eyndelinge over

(a) Ketel, seule.

't voorseyde faict by den heere onderbailliu gerecommandeert syt geworden in de gevangnisse van den Chastelette boven datter oock t'uwen laste seer vehemente suspicie is dat op den tweeden kertsdach van den jaere 1667, gy uwe voornomde huysvrauwe, sittende in haere keucken by het vier op eenen stoel lenende met haer hooft, ende gelyck slaepende op haere hant, gy deselve onverwachts met scherp geweere hebt alsdan gheinfligiert vier diversche wonden in haer hooft, wesende al het ghone voorschreven seer enorme zaecken, wel straffelyck verbooden by de geestelycke ende weereycke geschreven rechten, ende daer door dat gy in het regaert van uwe huysvrauwe geperpetreert hebt het enorme crim van paricidie, midtsgaders in 't ghesagh van de vrucht daermede sy bevrucht was, het enorme deliet van infanticidie, alle het welke niet en is lydelyck in een stadt van rechte sonder de uytterste straffe, andere ten exempele, midts van aldies genoeghsaem gebleken is, soo by uwe confessie, als andersins, den rechten om genoeghen.

Schepenen van der keure der stede van Gendt, ghehoort den verbalen criminelen heesch ter cause van aldien, by den voornomden heere onderbailliu t'uwen laste gemaect ende op alles ghelet, recht doende in criminele ghebannen vierschaere, condemnieren u van uytte voorseyde vangnisse van den Chastelette geset te worden op een horde, ende met de selfde gesleept lancxt de straten tot op de Vrydachmaert deser stede, omme aldaer op een schavot u lichaem levendich op een dweers houten cruys gheraybraeckt, mitsgaders met een scherpsnydende mes uwe kele afgesneden te worden dat er de doot navolcht, 't voorseyde u lichaem alsdan oock gesleept buyten de tweede Muyde-poorte deser stede, ende aldaer ter plaetse patibuleire geleyt te worden op een rat, verclaerende al uwe goederen t'sy leen, erfve ofte hoven, waer die gestaen ofte geleghen worden, verbeurt ende geconfisqueert, tot profyte van syne conincklycke majesteyt, de vangenis-costen, kosten ende mysen van justitie alvooren gededuceert, in de welke ghy by desen wort gecondemneert.

Dit is de copie uyt het ghedruckt.

Den 27 November, tusschen 9 en 10 ure 's avonds is binnen Brussel, don Joan de Toledo, ambassadeur, in een rytuig zittende, doorschoten.

Op 2 December daerna, heeft men te Belle de reliquiën van den H. Franciscus Xaverius verheven. Dit geschiede binnen de kerke der eerw. paters der societeit Jesus. Een Gardiaen Kapucyn predikte er ter eer van zelve heiligen.

Den 9 December is overleden Clemens IX, paus van Romen.

Den 25 zelve maend, is er te Belle gefondeerd geweest door de weduwe van M^{ter} Daneel Bonddaert, eene klokgelui voor de overleden arme lieden.

1670. - In het begin van dit jaer heerste er eene groote koude dat diens weerga nimmer was gevoeld geweest. De Schelde by Antwerpen, vroos in vier dagen toe. De schors der boomen spleet open; langst den zeekant vervroozen veel menschen; en zoo men zegt vervroos alhier, by Belle, den genaemden Graciaen Savate en zyne vrouw; indien het zoo niet is, toch is het zeker dat zy op een en den zelve nacht gestorven zyn en des anderendaegs te samen begraven.

Den 19 February is den konink van Denemarken, Frederik III. in den ouderdom van 61 jaren overleden.

Op 8 April tusschen 10 en 11 ure des avonds, is te Belle vermoord geweest den zilversmid M. Jan Geraert, een man van omstreeks 70 jaren, welken woonachtig was in het huis op den hoek der markt, aen de Weststraet. Deze misdaed geschiede voor zyn huis op het oogenblik dat hy klopte om binnen gelaten te zyn. De moordenaer is nooit gekend geweest.

Den 9 van zelve maend, is tot Paus van Romen gekozen Cardinael Altieri, onder den naem van Clemens X. Hy was 80 jaren oud.

Den 3 Mei heeft Frans Houvenaghel het kleeed der kapucynen aenveerd en acht maenden daerna hetzelfde afgelegd.

Op 15 Mei nam Karel Hans het kleeed der karmelitten aen en is als broeder van dit order den 5 september 1672 gestorven. Pater Arnoldus, zoo was zyn kloosternaem, was als heiling aenzien en men heeft zyne deugden en leven beschreven.

Op zelfden dag aenveerde ook Jan Cordenier het kapucynen kleeed.

In het begin van Mei is Lodewyk XIV, koning van Frankryk, met zyne vrouw en oudsten zoon, zyne in bezit zynde steden van Vlaenderen komen bezoeken, alwaer hy vrolyk ont-haeld was. Eerst kwam hy te Charleroy en de steden daer omtrent, dan vervolgens te Douay, Doornyk, Audenaerde, Kortryk en Ryssel; in welke laetste stad ik hem heb gaen zien in de Jesuitte kerke, alwaer by mis hoorde. Naer het eindigen der mis is hy aenstonds naer Bethune vertrokken, naer hetwelk men 60 schoten geschot losbrande. Overal waer by doortrok strooide hy veel geld, waervan de minste stukken pistoletten waren. (Eene pistolet is eene spaensche munt en deed drie zilveren dukaten. - NOTA VAN DEN OVERSCHRYVER.)

Den 28, zelve maend, is voornoemde koning van Ste Venans naer Bergen-St.-Wenox, ge-reisd, over het grondgebied van den koning van Spanjen, door St. Mariacappel, by Hazebroek. Aldaer heeft hy stil gehouden en in zynen reiswagen blyvende geeten en gedronken. De toestroom van het volk was daer zoo groot veel veldvruchten waren platgestapt, maer de koning heeft alles betaeld; niemand heeft iets verloren en daerenboven strooide hy op den weg veel geld en gaf aen een landsknecht vier dobbel pistolen en eenen enkelen daerby, aen een dochterken, die hem met bloemen vereerde, acht pistolen; aen de Recoletten van den Uwenberg een-en-twintig pistolen en in sommige plaetsen aen kerken en den armen vele giften. En niemand en heeft gevluucht voor zyne komste, zegt den schryver.

Den 20 July is te Brusse! gehouden geweest den drie honderdjarigen jubilé van het H. Sakrament, ter welker gelegenheid eene wonderlyke processie uitging. Deszelfs beschryving is in druk gegeven geweest.

Den 20 en 21 July zyn de eerste beginselen der peste ontsteken omtrent Belle; en de dochters van Adriaen Elleul tot slagtoffers genomen.

Den 16 Augustus is tot Antwerpen als gouverneur dezer Nederlanden ingehuldigd de graef Monterey.

Op 19 daerop volgende heeft de peste zich verklaerd in het huis van Frans Ellebout; er zyn aldaer schierlyk gestorven:

Den 19ⁿ voorzeiden Ellebout en 27ⁿ zyne zuster; den 29ⁿ de moeder; op 4ⁿ September de oudste dochter en 5ⁿ van zelve maend den jongsten zoon, op 6ⁿ idem de tweede dochter, met welke laetste het huisgezin uitgestorven was.

Ziet hier welke slagtoffers binnen de stede van Belle de peste nog gemaekt heeft, in den tydverloop van 6 September tot 31 November van dit jaer:

In het huis van H. Behaghel en Adriaen Van Boven.	5	personen.
By M ^{ster} Pieter Boddaert, hy zelfs.	1	“
By Jan Linde, een kind.	1	“
By Joos De Bleu, zyne vrouw.	1	“
By Pieter Capper, een kind.	1	“
By Frans Benden.	6	“
Voor de tweedemaal by Adriaen Van Boven	5	“
By den heer H. Ellieul, een kind.	1	“
By Guillielm Paillaert, uitgestorven.	6	“
By Christiaen Roose, zyn zoon.	1	“
By Jan Vienne.	4	“
By Pieter Parresys, hy zelfs.	1	“
By Jan Paillaert, twee kinderen.	2	“
By Claeis Dormieu, de meid.	1	“

By Vincent Van Acker, by zelf en een kind.	2	“
By Passchier Boy, een kind.	1	“
By Claeis Crawaet, Jacob Machant.	1	“
By Pieter De Swel, de dochter.	1	“
By Maryn Roelens, de dochter.	1	“
By de wed. Jan Renaert, een kind.	1	“
By Joris Maelesis, gezegd profeet.	1	“
By Doven Passchier, zyne vrouw.	1	“
By Jan Van doorne.	1	“
By Jan De Witte, hy zelf.	1	“

1671. - Het was op 6 Maert van dit jaer dat de pest zyn laetste slagtoffer, binnen Belle heeft getroffen.

Op 28 Augusty is te Belle doorgetrokken don Joannes Dominicus De Zuniga, graef De Monteny en gouverneur der Nederlanden. Hy werdt prachtig ingehaald, met alle de Princelyke en Rhetorike gilden.

Den 11 September overleed den eerw. heer Carolus Blomme, naer 37 jaren pastor te belle geweest zyn.

Het was op den 20 september dat het zonnekompas alhier aen de merktzyde geplaets is gewoorden.

Den 1 October is den eerw. heer Gillis Mollarcha, sekretaris van den bisschop van Yper, als pastor te Belle, aengekomen in vervanging van den heer Blomme. Dit was een zeer geleerd man; naer hy te Romen doctor in de regten genoemt was is hy in de handen der Turken gevallen, dewelke hem vyftien jaren lang hebben gevangen gehouden.

In het laetste van dit jaer zyn de citadellen van Doornyk en Ryssel opgemaekt die twee jaren te voren begonnen waren. Ryssel is ook vergroot geweest.

Het Magistraet van Belle wordt vernieuwd, het bestond uit: Louis De Gelcke, voogd, Jacob Vande Walle, schepene, Karel Ellebout, Pieter Biesewal, Frans Houvenaghel, Lodewyk Walram, Jan Liebaert, Frans Lotten, Jan Cardinael en Mattheus De Coussemaker.

Den 30 April zyn te Weenen onthaelst den graef Frans Nadasti, Peter Serini, met de markies Frans Frangipani en nog andere, wegens verraed op het leven van keizer Leopoldus I.

In het begin der maend Mei, is Frankryks koning Lodewyk XIVⁿ, tot Duinkerke gekomen ten einde die stad te doen vergrooten en met steenen meuren te voorzien. Hy verbleef aldaer byna drie weken, en by zyn vertrek is hy met zyne vrouw en gevolg naer de gemeente Watou gereisd, alwaer hy vernacht heeft. Het was op den 26 van zelve maend dat by over het Spaensch gebied, passeerende door Berten trok en omtrent den middag te Belle aenkwam. De stadsoverheden stonden hem te wachten in het Leen, en by zyne aankomst kuste den greffier hem de hand en sprak, ter vereerlyking der gekroonden, eenige woorden uit. Van hetwelk hy zeer voldaan was en beloofde indachtig te zyn de eer die hem geschiede. In zynen togt is hy langst de Meter- en Weststraten, over de markt, de Nieuwstraet afgereden; alle huizen waren met meijen en ander groenten voorzien, en met het beijaerd gespel op den halletoren en het geluid der klokken op de kerk, geleek het hier eene geheele feest. Buiten de stad heeft de koning vyf malen geld gestrooid, telkenmale vyf pistolen.

Hy, met de personen, syne vrouw, syn broeder, beneven twee edele vrouwen, die hem vergezelden, hebben geeten in eenen meersch tusschen den Rysselberg en de Nieuwestraet, zittende in zynen reiswaen. Al de spyzen werden gekookt op de pachthoeve van Jan De Vos; er was veel gebraden en gezoden vleesch, veel gevogelte, als sneppen, patryzen, kwakkelen, enz. zuikergoed in menigte, amandelbrood en gekonfyte voorwerpen, veel fruiten; alles met veel smaek pyramidewys opgeschikt; van allerhande soorten van wynen zag men er brengen. Daerneven de groote massa keukengerief, leverde voor

de aenschouwers een allerschoonste en wonderlyk zicht op. De speellieden van Belle (*) vereerden den koning deurende den maelyd met spelen, hiervoor schonk hen Lodewyk zes of zeven pistolen.

De toeloop der menigte was hier zoo groot dat het onzeggelyk is, en de onbeschaemtbeid van het volk kende geene palen; men ging zoo ver dat men op de wielen van het rytuig stond om den koning te zien eten.

Wat my en veel ander hier verwonderde is dat de koning voorzien was van allerhande spyzen en drank, maer dat alles opgedient door een slag van volk dat wy eerder voor schouwvagers of ketellappers hadden aenzien of voor dienaers des konings, vuil en slykig waren zy zoodanig, met stinkende servietten in de handen, dat wy dit in onze Vlaenderen als eene oneer voor Frankryk moesten aenzien, te meer dat wy dachten dat de koning van fraeije opgepoetste princen of graven zou bedient zyn.

De paters kapucynen bekwamen alhier zestien pistolen voor de gift van eene kleine hoeveelheid kriecken en bloemen.

De genaemde De Vos, twaelf pistolen voor het gebruik van zynen keuken.

Eene vrouw drie pistolen voor het aanbieden van een klein outaerken met een O. L. V. beeld, die zonder waerde was, en welke hunne doorluchtige hoofden, naer het bezichtigd te hebben, terug gaven.

De huisvrouw van Daniël Van Cam, glazemaker, die een wynglas aanbod, verkreeg drie pistolen, maer ook dit gaf men terug.

Deze maelyd duurde omtrent van 12 1/2 ure tot 2 1/2 ure namiddag, en naer deszelfs einde is de koninglyke familie naer Armentiers vertrokken.

Het magistraet van Armentiers had eene rekweste voorbereid, strekkende om de stad weder versterkt te hebben en waerin men verklaerde twee duizend patakons te willen toedragen. Waerop de koning hun vriendelyk aenrade hun geld te bewaren tot meerderen nood en om de nog bestaende vestingen geheel plat te leggen en ter plaetse nyverheids gestichten te maken.

Tegen den avond van zelven dag is de koning, voorzien van een schietgeweer, op den Halletoren van gemelde stad geklommen en schoot twee of drie vliegende zwalmen.

Den 27 opvolgende vertrok Lodewyk naer Ryssel, en daer het des anderendaegs heilig Sakramentsdag was, hieldt men aldaer eene buitengewoone processie. Men hadt op de markt een groot verhoog gemaekt van op hetwelk de doorluchtige hoofden de processie konden zien voorby trekken. Als nu het hoogweerdig voorby was, is de koning benevens de koningin van hun theater gekomen en hebben de processie tot het einde gevolgd.

In het begin van July, volgens bevel van zyne majesteit den koning van Spanjen, begon men te Yperen, huizen en kloosters der zoo gezegde nieuwe stad af te breken, om ter plaetse versterkingen te maken.

Op 24 July ontstond er in de omstreken van Belle eenen buitengewoonen, grooten wind, die door zynen korten deur weinig opgemerkt was; echter had hy het oliektot by den kloostermolen van zyne voetingen gerukt om zeven voeten van daer byna zonder schade neder te zetten. Ter bleekery had hy een bleekend stuk linwaed met zyne tappen uit den grond gerukt en het een geweeschot ver gedreven. In de Hillebosschen had hy zware eiken boomen uit den grond gerukt en andere in het midden af gewrongen.

Dit jaer bezochte graef De Monterey de steden van Vlaenderen die aen de spanjaerden behoorden en kwam in Augusty te Yper, alwaer by veertien dagen verbleef. Deze hooge persoonagie bragt weinig voordeel aen de Ypersche neëringdoenders toe daer hy reisde met keuken en levensmiddelen voorzien.

Deze zelfde graef gaf bevel Dixmude te versterken en deed daerom, benevens een groot klooster, veel huizen slechten.

Dit jaer versterkte men in Vlaenderen veel steden, zoo als Gent, Brugge, Dixmude, Yper,

(*) Waren het nu muzykanten of tooneelspelers, dat zegt de schryver niet.

Arien en St. Omaers onder het spaensch beheer, als Douay, Doornyck, Ryssel, Kortryk, Duinkerke en Veurne onder het Fransch beheer.

Den 13 september kanoniseerde men de HH. Bertrandus en Rosa by de predikheeren te Antwerpen.

Op 22 September woede er alhier en in omstreken eenen grooten wind. Men berekende dat in de kasselery minsten voor duizend ponden zware boomen waren omgevlogen, overal langst de zee-kusten was het onweder zoo geweldig, dat men vreesde voor eene totale verwoesting van alles wat op aerde staende was.

Op 27 September kononiseerde men alhier den H. Franciscus de Borgia, derden generael der societeit Jesu.

Den 3 October overleed te Duinkerke Martinus Praets, bisschop van Yper.

Dees winter regende het van half September tot in het begin van December, en dan voort, tot in Maerte van het volgende jaer, vreesde het byna gedeurig, waerop volgde groote koude tot in Mei.

Het moet zyn, dat het geen sommigen aenteeken vanwege St. Maertensdag, die op 4 July is, (sic) dat als het op dezen dag regent het zes weken lang regent, strateklap is, want dit jaer heeft het op dien dag niet geregent, maer wel daegs daerna en het regende tot den eersten zondag van December.

Met moeite konden de landlieden het land bereiden, zaeijen, maeijen of pikken. Er was veel geschoten graen en de boonen bleven te velde rotten.

1672. - In den beginne van dit jaer, op verzoek der gemeente van Belle, werd er een der twee bestaende pensionnarissen afgezet. De blyvende pensionnaris was M^{ter} Guilielmus Moenes.

Ten zelven tyde vluchte men veel uit Vlaenderen uit vrees van oorlog tusschen Frankryk en Spanje.

In February plante men op het kerkhof alhier veel jonge abeelen boomen en op de hoecken lynden.

Omtrent den vasten heeft men te Haezebrouck een klokkenaccoort gegoten met eene panne om uer te slaen, hetwelk op den halletoren is gehangen geworden.

In April is den oorlog verklaert geweest tusschen den koning van Frankryk en Engeland tegen de heeren staten van Holland.

In het begin van Mei kwam den franschen koning met een magtig leger af, groot in pracht van adeldom. Hy had benevens zyne gewoone garde twee honderd mooren rondom zich, gekleed met witte muts en geele kleeren, gezeten op een wit peerd, en is aldus voor Maestrecht komen liggen, heeft de stad Maseyck ingenomen en is dan voort getrokken over de Maes tot aen den Ryn.

Op 5 Juny nam dezelfde koning de stad Wesel in.

De 10 Juny is den zeeslag tusschen de fransche en Engelsche tegen de Hollandsche schepen geschied.

De 25 July is den koning van Frankryk uit Holland naer Parys terug gekeerd, latend al de door hem ingenomen plaetsen met sterk garnisoen bezet.

Op 20 Oogst is in den Haeg de afgryselijke moord gepleegd op de heeren De Witte, raed-pensionnaris en zyn broeder Ruaerd Van Putten. Het gemeene volk hadt zich van hun meester gemaekt, hun door de straten gesleept en dan, met de beenen op, aen eene galg gehangen. Zy hebben hunne lichamen aen stukken gesneden van let tot let en ieder let drie stuivers verkocht. De bebloede ladder sloeg men aen stukken en verkocht men.

Zoo groot was de verbittering van het volk tegen deze persoonen dewelke van verraed beschuldigd waren, zonder dat er nogtans één bewys van schuldbaarheid bestond, en welke te vooren in de grootste achting waren.

Deze Dewitte was den opvolger in de bediening van raed-pensionaris van den beruchten dichter Jacob Cats.

De 20 Oogst branden er te Cassel vyf huizen af.

Op 10 September heeft den stadsvoogd Lodewyk De Gelcke, alhier op de halle eene trompet gekocht ten dienste van den waker op den toren. Voordezen blaesde men op eenen ooren.

In begin November is als bisschop van Yper gemyterd geweest Henricus, zoon van den burgmeester van Antwerpen.

Op het einde van dit jaer is het magistraet van Belle vernieuwd geworden, te weten: M. Pieter Bieswal voogd, voor schepenen Lodewyk De Gelcke, Guiliamus Bubbe, Frans Du Chasten, Karel Bouve, Frans Lotten, Lodewyk Walram, Karel De Turck, Matheus De Cousemaker en Gelein De Heere.

1673. - In het begin van dit jaer is de kasselry van Belle de stede afgevallen door het winnen van een proces die, zoo men zegt, wel zes-en-dertig jaren aengeJoopen heeft. Den 20 February is by den Abeele vermoord M^{ter} Jan Makeblyde, gelyk men hier in de letterlyke overgenomen sententie zal hooren:

Sententie.

Om dieswille dat Jan Joigneau, soone Jans, alhier gevanghen hebben geweest, gebooren van Borgny bisdom van Catres, in Vranckerycke, soo by geseyt heeft, hem soo verre hadde vergeeten van jegens de geboden Godts, de geestelycke en weirelycke rechten hem te begeven tot een boos en abomenabel leven, en alsoo hy te Mosau le Roy, oock in Vranckerycke was leerende het schoenmaken, en aldaer hebbende gewoont den tyt van twee jaeren, hem soo hebbende vergeten van t'aenemen en aenveerden een duyvel famelier, die hy by hem heeft gehouden den tyt van twee jaeren, welcken duyvel hem was vertoonende in forme van een swart katien dat was in een glasen flassche; aen het welcke hy was gevende dagelycx eenich broot om t'eten, welcken famelier hy geseyt heeft aenveert t'hebben ten eynde van t'synen begheerte te moghen ghekryghen alle sulcke vrouwpersoonen als hy zoude willen hebben, hebbende daer mede, zoo hy geseyt heeft, twee dochters tot den val gebrocht, d'eene tot Mosau le Roy voornoemt en d'ander in Italien, welcken famelier hy seght ontfangen te hebben van een sekere vrouwe ghenaemt Margriete, dewelcke hy geseyt te wesen een tooveresse, en den voornoemden Jan Joigneau hem daarmede niet houdende te vreden van zulk een quaet leven geleeft t'hebben daerby conde een ambacht, maer gaende van het een quaet in het ander, soo heeft hy hem gaen begeven van vagebonte, lantlooper en bedelaer te worden, hebbende alsoo ghegaen naer diversche quartieren als Romen, Lorette, Napels, Calabrien, Savoyen, Bremont, en menichte anderen landen, niet sonder vehementen en groote suspicie van aldaer gecommitteert t'hebben diversche moorden, en naer sulcke vagebonterye hem niet hebbende genoucht, dan vallende en hem begevende tot het vuylste quaet, soo heeft hy by Montreul Ledeus ontrent de drye jaeren, synen Godt verloochent en afgegaen mitsgaders kerstendom, doopsel en vormsel, en synne siele en lichaem ghegeven aen den duyvel en teenemal aen hem overgeven, in welcken abomenabel en detessabel act d'aerde heeft gebeeft, en alsdan meent hy gesien t'hebben den duyvel in forme van eenen swarten hont, die begheerde dat hy vleeschelycke conversatie soude nemen met seker dochter van een herberge ghenaemt Michiele, en van daer kommende naer deze quartieren van Vlaenderen, soo heeft by ergens gaen nemen eenichte doodt-beenderen met de welcke hy ten daghe van syn ghevanck bevonden is gheweest, die hy seyde te gebruyken om schatten en tresooen te vinden, en dat hy 't selve advys heeft ghehad van sekeren fransch van Montreul, met welcke voornomde abomenabele faicten hem niet genoegende, is by in Vlaenderen komen bedelen met krycken, fingierende niet te connen gaen, overmits hem eenige teen aen syne voeten waeren manquerende, daer dat nogtans contrarie was blyckende dat hy seer wel conde gaen, en op den 20 February 1673. Alsoo hy was commende van den Abeele naer Poperynge op den grooten herwegh, en den voornomden Jan Joigneau van verre sagh

commen M^{ter} Jan Makeblyde, licentiaet in beyde de rechten, inboorelyck, inwonder deser stede, en meenende dat hy was eenen rycken coopman, op hoope van hem te spolyeren, soo heeft hy als een ipocryt genomen een crucifix in de handt, en fingierende te wesen eenen cripelen bedelaer, opdat den overleden van hem niet en soude misèlere nochte mistrauwen, en denselven Makeblyde by hem synde ghecommen, soo heeft hy verraedlyck den voornoemden Makeblyde geslagen en gegeven eenen slach met syn cleynste krycke op het hooft, waer door by gevallen is ter aerde, en alsoo heeft den voorschreven Jan Joigneau, Makelyde op 't lyf gevallen en gesprongen ende t'samen wat worstelende heeft hy Makeblyde ghegeven diversche slagen en steken met den appel een der rapiere, en alsoo d'een ooghe plettert dat die op de kaecken was uytpuylende een halve vuyst hooghe, en d'ander heeft hy se uitgesteken, seggende continuereylyck: *abrenuntio*, ende daer mede hem niet te vreden houdende, al was 't dat Makeblyde 't leven was vragende, heeft hy begeert dat M^{ter} Jan voornomt soude sweeren dat hy hem niet en soude misdoen, ten welcken einde begeerde dat hy soude seggen Dien 't welck den voornomden heer Makeblyde geseyt heeft ende gedaen synde hebbende, soo heeft den voornomden Jan Joigneau met een mes, wesende een luyckerken, hangende aen een leren smoer, M^{ter} Jan Makeblyde voornomt de kele afgesneden, ende den halven hals, boven eenen twintig andere steken ende slagen soo in oogen, lippen, kele, aensicht ende borst, ende syne vreetheyte daer mede niet gedaen synde, heeft hy het doot lichaem vande selven Makeblyde gesteken met de voeten, om te weten of het doot was, ende nemende voorts den hoet vande vermoorden heeft by denselven gestelt op een heuvelken aerde by het doot lichaem, seggende: *qui vas la*, ende alsoo eenichte voerlieden gepoocht hadden dese moort te beletten, slaende met eenichte stocken op den perpetrant, sy en hebben 't selve niet connen beletten, soo oock niet en heeft connen sekeren anderen passant, woonachtich binnen der stede van lpre, die aldaer oock was passeerende, ende den voornomden Joigneau met het platte syn der rapiere oock heeft geslegen, heeft by aen denselven passant geseyt: *pas ton chemin bougre*, menasserende hem oock soo veele te doene gelyck hy dede aen denselven Makeblyde, naer moort hy uyt t'overledens sacken heeft getrocken eenichte pampieren met sekeren sleutel ende alsoo opstaende denselven Joigneau heeft genomen de rapiere vande voorseyden Makeblyde met syne kricke onder den aerm ende alsoo al spelende met de selve rapiere is vertrocken tot dat by corts daernaer vervolcht is geweest van eenichte landslieden de welcke hem ghevanghen hebben, iegens de gonne hy groote resistentie heeft ghebracht ende met deselve rapiere gevochten ende gepooght deselve landslieden te gerieven, makende met die diversche crussen op de aerde, seggende continuereylyck *abrenuntio*, ende sweerende gelyck een mensche beseeten van den duyvel, dreygende dat den eersten die over deselve cruysen sonde commen, doot soude blyven; alle welcke saken ende abominabele faicten den juge siffisant synde gebleken, soo dat by d'eigen confestie vande voornomden Jan Joigneau, als de wettelycke informatie dies aengaende t'synen laste gehouden:

Soo is 't dat burgmeester ende schepenen ter maeninge van den heere amptman in de absentie vande here bailliu deser stede hemlieden wettelycken maenheere, in exempel ende terreur van andere, recht doende, hebben ghecondemneert den voornomden Jan Joigneau, immer syn lichaem, soo sy condemneeren mits desen, gheleeverte te worden in handen vande officier crimineel om geslept te worden op een heurde uyt de ghevangnisse met het voorgemelde mes ende kricke aen den hals om geleyt te worden op een schavot op de groote maerckt, op het welcke eerst ende alvooren verbrant werden het doodsbeen 't gonne over hem gevonden is geweest, met noch veel andere saken dienende purelyck tot het steelen, rooven ende moorden, op welck voornomt schavot d'armen ende beenen van 't selve lichaem door den voornomden officier werden gebrooken, ende daernaer de keele afgesneden met het selve mes daarmede denselven M^{ter} Jan vermoort ende de kele afgesneden is geweest, mitsgaders dat denselven officier sal weeren van 't lichaem het hooft met een byl, om gesteld te worden op een stake ter plaetse daer

den voornomden Makeblyde soo onmenschelyck vermoort is geweest, aen den welcken 't selve mes ende kricke oock sal worden gehangen, ende het lichaem van den voornoemden Joigneau geleyt op een rat ter ordinaire plaetse patibuleire, wiens goederen midts desen worden geweesen gheconfisschiert voor soo veele die confiscabel syn, ende voorts gecondemneert in de costen ende mysen van justitie ter authorisatie van de wet geprononchiert ende gheexecuteert desen XXIIJ February 1673 ende was onderteekent,

PHILIPS-RAVLE.

Voornoemde moordenaer stierf 's morgens ten drie ure in het gevang den zelfden dag der uitspraak van zyn vonnis, gelyk gy uit de sententie hebt kunnen verstaen, en niet tegenstaende is zyn lichaem geregt geweest.

Op 25 April heeft men alhier te Belle de eerste jaermarkt gehouden, toegestaen door Z. K. majesteit van Spanjen om telken jare gehouden te worden op den laetsten dinsdag van April.

Omtrent Mei zyn de franschen met groote macht door Vlaenderen en Brabant getrokken en hebben er groote gruwelen bedreven, veel kerken en huizen geplunderd alsook de menschen tirannelyk gehandeld.

De 7 Juny was een tweede zeeslag tusschen den koning van Frankryk en Engeland tegen Holland.

De 14 October, zynde zaterdag, zyn de Bellenaers haestig in kerken en kloosters gevlucht, door het ontvangen van een brief uit Yper.

De 17, zelfde maend, is alhier een brief gekomen meldende dat den oorlog te Ryssel aengezeid was tusschen Spanjen en Frankryk.

In October is er eenen nieuwen autaer gemaekt in de kerke der paters Jesuiten te Belle.

De 23 October is Andries Dupré, burger van Belle, te Yper gevlucht, geslegen van eene geraektheid en den 28 aldaer overleden Bid voor de ziel.

EINDE.

N. B. - De lezer zal de menige spelfeilen die in dit boekje geslopen zyn, den overschryver vergeven. daer hetzelve niet als kunstwerk, maer meestendeels voor het geheugen der Bellenaeren is omgewerkt en met kleine kosten het licht ziet.